

F O A I E

pentru

mințe, inimă și literatură.

№. 6.

Luni, 10. Februarie

1847.

А н т и - с к і а з л.

(Апкеіере.)

Форма лимбеі поастре есте чеа маі mare довадъ, — о довадъ перъстърнавиль пентрѣ а еі romanitate. Ачеастъ формъ а сѣптъжгат орі че кѣвѣнт стрейнѣ с'а прііміт орі с'а дндесат фъръ воіа поастрѣ дн лимбъ. Претзгіндепе форма, ші пѣ матеріа дѣ характерѣл оріцінеі дн орі че лимбъ: кѣчї лимбъ вергъръ, адекъ фъръ де пічі вн кѣвѣнт днпрѣвтѣтат пѣ се афелъ. Дн тоатъ патѣра матеріа есте о массъ тоартъ; форма о днвінде, о днсѣффледеште, тї дѣ вііацѣ. Че есте спре ессепилѣ кѣвѣнтѣл втѣ орі омѣ пропзачіат астфел? Оаре пѣ есте идея че пі-о формът поі де омѣ чеа маі абстрасъ, чеа маі сеакъ? Іар кѣнд воіѣ зіче: омѣл, атѣчї орї чїне сімте, кѣ кѣвѣнтѣл ачеста есте днсѣффледїт прїп формъ. — Вербѣл тѣтѣрѣ се vede дн рѣсескѣл мету шї тѣтѣрѣ дн словеанѣл метла. Дар кѣнд а зіе ромѣнѣл тѣтѣра, тѣтѣреї, тѣтѣреле, тѣтѣрелор, шї а тѣтѣра, — тѣтѣраре, тѣтѣраї, тѣтѣрассет, тѣтѣравоїѣ, — тѣтѣрат, тѣтѣрѣтѣрѣ, оаре атѣчї матеріа словеанѣ пѣ есте днвінсѣ, — сѣвѣжгаты, трасѣ шї характерїзаты де форма романѣ?

Прекът маіна оларѣлї кѣрмвїтѣ де тѣїестрїа лѣї шї де дндемѣнтате домпеште песте лѣтѣ, шї прекът стїлѣл артїстѣлї дѣ вііацѣ пітрелор: ашеа форма лимбеї домпеште песте матеріа еї шї о днсѣффледеште. Дакъ одатъ кѣвїнтеле стрейне сѣнт сѣвѣжгате де форма романѣ, пѣмаї вн капѣ секѣ пѣ vede, кѣ елетѣнтѣл челлѣ домпїтор есте романѣ. Пѣлѣ кѣнд вор тѣї формеле лимбеї поастре, — формелѣ маї вѣртос алле деклїнѣчївїлор шї алле кѣвѣжгѣчївїлор, — сѣ лѣсѣм кѣ кѣвїнтелѣ словене сѣнт пѣціне пѣ лѣнгѣ челле романе, — шї дн локѣл тѣлтора дїп ачелле авет алтеле ромѣне, — пѣлѣ атѣчї romanitateа ромѣнїлор шї а лимбеї лор есте атѣт де сігѣрѣ дн контра кѣдереї, прекѣт сѣнт де сігѣрї фрѣтмошїї пострї алпї де комателе лор кѣлшї шї тѣрѣада Дѣнѣре де кѣрсѣл еї.

Челле че ле маї зіче ачел ом, де дн-тетеїатѣл вѣнїлор, де о монедѣ кѣ днскрїсѣ словеанѣ шї алтеле де ачесте, кѣт пентрѣ оріцінеа лимбеї поастре сѣнт тѣте де прїсос. Лїмба ромѣнѣл ворѣеште еа пентрѣ сіне преа лѣтїнат. Іар кѣ лїмба словеанѣ а домпїт дн вїсерїка ромѣнїлор шї лїтереле греко-чїрїліене асепенеа дела свѣта а ІХа о штїт шї пої. Нѣмаї ачееа

нѣ есте адеврѣтъ, unde ел дѣшѣ дѣ до петек zikand къ шѣ kpedinga шѣ літереле ле авем дела рѣшѣ! Літереле не каре ле-а addѣс Чіріллѣ сѣшт літереле грече дін сѣтеле а 8а, а 9а шѣ а 10 дѣпъ Хс., пре-кѣт се поате дѣкpedinga орѣ чіне възкѣд маѣскрѣсе грече дін тѣмпѣл ачелла *), а-фарѣ де кѣтева, формате преа дѣцелле-пѣеште дѣпъ пѣтѣрѣл сѣпетелор лімбеї словене. Ачесте літере нѣ пі ле-аѣ addѣс рѣшѣ, чѣ вѣлгаріѣ, шѣ ле-ам прѣіміт шѣ пої тот де аколо де unde ле-аѣ прѣіміт рѣшѣ. Нічѣ крештінізмѣл нѣ пі л'аѣ addѣс рѣшѣ. Ної л'ам авѣт кѣ тѣлт маї дѣпайте де сѣ-міндііле словене, — атѣнчѣ кѣнд рѣшѣ шѣ алді скїаї трѣїаѣ дѣкѣт прѣо пѣдѣрѣ шѣ прѣо вѣлді. Дѣ ачѣаста еѣ нѣ те дѣте-меїезѣ нічѣ пе Тертіліанѣ, нічѣ пе Орїгене-карїі амѣндої скрїїнд дѣ сѣта а 2а дѣпъ Хс. ворѣскѣ, къ Хс. ар фѣ кѣпоскѣт дѣ Dacia, дѣ Carpatia шѣ ла скїтї. Еѣ те дѣтемеїезѣ іар пе лімба ромѣнѣ, каре аре оарекаре рѣтѣшїде веки че пе лѣмі-неазѣ дѣ пѣтѣл ачѣста. Спре есс: пѣ-ресїмі, пѣресїтѣ, нѣ есте алт чева де-кѣт quadragesima, каре термінѣ. нѣ л аѣ ромѣнїї нічѣ дела гречѣ нічѣ дела вѣлгарї; апої пѣтелѣ де крештінѣ, каре есте іарѣ о преціоасѣ рѣтѣшїдѣ дін лімба ромѣнѣ дін Italia дін сѣта I. шѣ а IIа дѣпъ Хс. Romani нѣ зїчеаѣ лѣї Хс. Christus, чѣ Chrestus, шѣ крештінілор Chrestiani**)

шѣ Chrestini. Дакѣ крештінізмѣл ар фѣ фост кѣпоскѣт ромѣнілор прѣо гречѣ орѣ прѣо словенї, атѣнчѣ дела Хрїстос, каре кѣвѣшт с'а прѣіміт дін літерѣціа словѣанѣ фѣрѣ нічѣ о фортѣ, — ар фѣ зїс еї Хрї-стіанї; дѣр ромѣнѣл а зїс кѣт штіеа зїче дін Italia. Маї сѣшт шѣ алте ѣрме. Дѣр крѣдем къ крештінізмѣл ва фѣ фост лѣ-віегїї ромѣнї, дѣпъ атѣте дѣкѣрѣтѣре де-варбарї, дѣтр'о старе тікѣлоасѣ, с'а рѣдѣ-темеїат апої дѣ сѣта а IXа; дѣр дін пе-порочїреа поастрѣ тѣлѣгѣреа крештіні-тѣдеї ні о детѣрѣ сѣшт жѣгѣл словенїзмѣ-лѣї, нѣ рѣшїї, чѣ словѣно-вѣлгарїї. Кїар шѣ маї тѣрзїѣ штіт, къ нѣ молдавїенїї дела рѣшїї, чѣ рѣшїї дела молдавїенї аѣ прѣіміт дѣ тѣлте дѣдї лѣтїнѣ атѣт дѣ вїсерїкѣ кѣт шѣ афарѣ де вїсерїкѣ. Бїне ле штіе ачесте омѣл пострѣ шѣ де нѣ ле-ар фѣ а-флат дела D. Хѣждѣѣ: пѣптрѣкѣ дѣсѣшїї ле пропѣнеа одатѣ дѣпѣдѣчеїлор сѣї Ашеа есте, пої штіт шѣ нѣ пѣтем пега, къ дела сѣта а IXа пѣпѣ ла капѣтѣл сѣ-теї а XVI, шѣ маї адеврѣрат пѣпѣ дѣ сѣта а XVII лімба словѣанѣ а аппѣсат шѣ вї-серїка шѣ кѣртѣа ромѣнілор; іар літереле греко-чірїліїене де атѣнчѣ шѣ пѣпѣ акѣт**)

*) Кантемір а дѣрѣдѣчинат дѣтре ромѣнї о пѣрѣре грешїтѣ, къ літереле словене шѣ лім-ба словѣанѣ с'ар фѣ дѣтродѣс ла ромѣнї дѣ-пѣ сїнодѣл дела Флорендіа. Кантемір п'а авѣт алте ісѣоаре пе тѣнѣ, декѣт ачелле пе каре ле-а авѣт шѣ міністрѣл сѣѣ ворнікѣл Іоан Некѣлчеа (еллѣ фѣсѣсѣ хатманѣ ла Кан-тімірѣ дѣ а. 1711; іар кѣнд скрїеа історїа ера ворнікѣт марѣ). Еѣ кѣпоскѣ преа де ап-проане пе чеї треї крѣнографї маї дѣсѣтпаді аї Молдавїеї: пе логофѣтѣл ѣреке (логофѣт марѣ ера еллѣ дѣ аппѣл 7100 = 1592 сѣшт

*) Bezī probe de ачесте ла Montfaucon Palaeo-
graphia Graeca, Parisiis 1708. Lib. II—IV.

**) „Judaeos impulsore Chresto assidue tumul-
tuantes“ C. Sveton. Tranq. in vita Claudii.
— Cf. Tertull. Apolog. C. III. Chrestianus.
— Lactant. Inst. L. IV. C. 8 etc.

доаръ de епископатъа дела Opadia mare, de unde ai ce dede паспортъ; дъпъ ачест ессемплъ се iаѣ româniî din Ardeal, ши доар' не vom лва ши пої. Дар, къ ачеллѣ дрептѣ, къ каре с'а скосѣ лимба словенъ, зрмеазъ съ се скоацъ ши літереле лимбеї словене. С'а скос лъкръл; де че съ нъ се скоатъ ши скоарца лъкрълѣ? Орі къ ел се teme mai тълт де коажа лемпълвї де-кълт де лемпѣ? mai тълт де зтвръ де-кълт фїндъ? Възъ, къ ши фъръ воїе-ми ш'ам скворитѣ ла евлавіа лѣї.

Дакъ дн inima оменїлор карїї сѣпт маска словелор аратъ евлавізар predomni клъдъра

Аарон челлѣ рѣѣ; prin зрмаре реѣ се зїче ворникъл Брекїе), не Костїнї ши не Некълчае. Адевърат песте кълзгъръла Mizail, даскалъл Сїтеон ши логофътъл Евстратїе еѣ н'ам пѣтѣт да; дар Некълчае с'а фолосїт де кжте 3. — Ачестї кронографї нъ сїзнѣ алта, де-кълт къ Алессандръ челлѣ вѣнъ а трїмїс не Грїгорїе Цеамълакъ ла Константінопол, каре де аколо с'а дъс ла патриархъла дела Oxpida ши а addъс кърдїї ши попї сжрѣї, де каре дъпъ кжт анприат сїзнѣ еї ера лїпсъ дн царъ. Адекъ Алессандръ челлѣ вѣнѣ, каре организ не Молдова ши дн прївїнда політїкъ ши дн чеа еклесиастїкъ, възжнд лїпса де кърдїї ши де попї, а трїмїс ла патриархъла дела Oxpida, кързіа Молдавіа а фост днкінатъ де тълт, ши де сѣпт каре с'а скос тот сѣпт еллѣ. Нъ зїче нїменї къ атзпчї с'аѣ addъс днтжїа оаръ. Апої Алессандръ челлѣ вѣнѣ а domnit дела ann. 1401—1433; prin зрмаре днпїнте де сїнодъла дела Флорендіа, де ши кронографїї тодї, грешесѣ зїкжнд къ атзпчї днтпъратъл ши патриархъла Константінополїтанѣ лїпсїеаѣ ла Флорендіа. — Еї вїне, съ зїчет ашеа дн Молдавіа; дар апої дн Ardeal ши Bulgaria чїне ле-а днтродъс? — Нъ mai есте тїмнъла де а не дїне де нїмїкърї. Адевъръла с'а сїзнем ши съ нъ не темет къ еллѣ.

кътръ кредїнда стрѣвѣнїлор, реѣ ши фї чел дїнтѣїѣ каре і'-аш лъзда. Дар еѣ дн къ-поскѣ преа вїне ши ме жърѣ, къ дн вїада лор н'а фост мїнѣт, дн каре съ се фїгжї-дїт де днтемеїатъл кредїндеї ши де лѣтїна еї тъкар нѣмаї пе жтмътате дн чеа че се гжндеск неконтенїт ла алте интересърї лѣтмешї, ла рангърї ши авзїї! Еллѣ се фъ-дъреште къ евлавіа дн дндатореазъ а рекъноаште лїмба ромжъл де деплїнїтъ дн кърдїле вїсерїчеї! Azїї евлавіе, азїї лїмбъ деплїнїтъ дн гъра зпзіа, каре пе де алтъ парте се пжнѣце къ сжтотем дн-апої ши къ авем невоїе де клътъръ! Нъ штїе еллѣ, къ клътъръ — орі де че фїре — се дїне де тжпъ къ клътъръ лїмбеї? Нъ штїе еллѣ къ дн мїнѣтъл, дн каре се деплїнеште ши се джкїде лїмба днчетоа-зъ пропъшїреа? — „Нѣмаї атжт штїм, кжт пѣтем ворвї.“ Лїмбеле вїї неаппърат зрмеазъ патъра вїедеї, кареа нъ стъ ло-кълвї нїчї одатъ. Каре сжт дартъ лїмбеле деплїнїте? Ачелле моарте. Ачесте, нѣ-маї ачесте сжнт лїмбї, ла каре нъ mai поцї адавѣце, пе каре нъ ле mai поцї клътїва, — лїмбї днкісе. — Дар ачест адевърѣ н'а днделлегѣ ачеїа, каре днтжїазъ днтъне-рекъл лѣтїнеї, моартеа вїедеї. Ignорандїї ши овскърандїї нїчї одатъ нъ с'аѣ стѣдїт. а днтплжнта кредїнда ши моралїтатеа дн мїнте ши дн інімъ ши а о кълъта аколо, чї с'аѣ авкъдъат тотдъазна де скоарцъ, — тотдъазна де кжвїнте. Еллѣ штїе, къ лїм-ба ромжъл пе лжнъгъ о формъ де тот італїкъ, аре mai вїне де треї чїнчїмї де кжвїнте латїне, ши къ тоате ачесте де 200 де annї декжнд скоасеръм пе словена дн вїсерїкъ, нъ пе-ам латїнїзат dorme-ле „дъпъ днделлесъл челлѣ латїнїзат“ а л

квѣнтелор. Де че дар свѣаръ еі акѣм кѣнд се лапѣдъ кѣте зп кѣвѣнт словесаѣ ші дп локѣл лѣі се редѣче челѣ ротаѣпеск? Де че се свѣаръ, кѣнд поі дп локѣ де пречестаніе, пе каре нѣ о дпделлеце пічі зп ротаѣпѣ, зічет кѣмінекѣтѣрѣ, кѣвѣнт векиѣ ротаѣпѣ, ші дппѣртѣшпре, пе каре о дпделлеце ші воварѣл? Пептрѣ че стрігѣ прпн тоате котітѣрпме, кѣнд дп локѣ де благословеніе, православік, пе каре нѣ ле дпделлеце пічі зп ротаѣп: — кѣчі каре штіе че есте влахо, слово, право, слава? пептрѣ че стрігѣ, дакѣ поі зічет віне-кѣвѣнтаре, віне-зічере, дрептѣ-тѣрптор, дрептѣ-дпѣлдѣтор, дрептѣ-лѣв-дѣтор? шчл. — Пептрѣкѣ нѣ вор сѣ дес-кпзѣ окпї віетѣлѣі ротаѣпѣ, сокотпнд кѣ кѣ кѣт вор фі еі маі пе дпделленшп тѣлдімеі, кѣ атѣт ачеаста се ва тіра маі тѣлт де кѣмплпта лор прпкопсеалѣ! Іака Апостоли лѣмінеі лѣі Хс! — Маі вреді о провѣ, кѣ пічі отѣлѣі пострѣ нѣ і насѣ де латпні-заре? Іатѣо. Еллѣ, каре свѣаръ дп коа-тра кѣвѣнтелор латпне, дп тот маѣскрі-сѣл сѣѣ зіче релігіе, іар нѣ леце орп релееце пе каре, сетѣлѣнд кѣ леце, дп дпделлеце преа пе зшор тот ротаѣпѣл. Да кѣ і-ар пѣса лѣі де латпнізаре, ар зіче еллѣ релігіе, каре е дптрегѣ латпнѣл релі-гіо? — Сѣ вѣ маі арѣтѣ о провѣ, кѣ дп адевѣр еллѣ ва дптѣперекѣл? Addѣчедіѣв аміате де кѣвѣнтеле чітате маі сѣс діо ма-пѣскрісѣл лѣі, знде ворѣіеа де слава по-роаделор скіте. Аді възѣт, кѣ дѣпѣче ро-тѣпѣл де кѣвѣнтѣл слава нѣ-ші фортеа-зѣ тот о ідее кѣ словесаѣл, ел а есплі-кат'о прпн докса ші нѣ прпн тѣрпре орп тѣрпе! — Есте кѣ пѣтпндѣ, ка зп ротаѣпѣ, каре ва сѣ фіе дпделлесѣ попорѣлѣі, сѣ

еспліче пе слава прпн докса? — Еллѣ се маі теме, кѣ вѣрѣндѣсе дп лімба пе-стрѣ тот кѣвѣнте непріпміте де пагіѣпѣ дптреагѣ, вом ажѣпѣе ка сѣ нѣ маі дп деллецем лімба! Фіі сігѣр, кѣ орп че-ва фаче, нѣ ва фі маі греѣ де дпделле-декѣт православіа, благословіа ші алте-пептрѣ каре кѣнді „веніді сѣ ле дѣт ор-рѣтареа чеа маі де пе зртѣ.“ — Кѣ дп пароссісѣтѣл пагіоналісѣтѣлѣі, че фіерѣе-кѣм дп тоатѣ ротаѣпмеа, ка дп орп ма пароссісѣтѣ, сѣнт ші оамені каріі ворѣсѣ ші дптраіѣреа, есте адевѣрат. Аста сѣ дптѣмплат ла тоате пагіѣппле. Дар сігѣ дѣл пагіоналітѣдѣі, нѣ есте сіпдѣл те-ші ал тѣѣ. Прекѣм дештептатѣл сіпдѣ де пагіоналітате, се стѣдеште акѣм а д-афарѣ тот че сѣа вѣрѣт фѣрѣ воіа п-штіпнда лѣі: тот ашеа ачест сіпдѣ де па-гіоналітате, дештептат фпнд еллѣ одатѣ нѣ ва прпмі пімік че нѣ ва вѣреспѣнд-патѣреі лімѣеі ротаѣпѣ. Фіі сігѣр, кѣ сіп-дѣл пагіѣпѣі дптреці есте сѣлѣтос. Апо-ла тоатѣ дптѣмплареа, маі омѣ де оме-піе есте ачелла, каре чере ажѣторіѣл дел-тѣтѣ ші дела сворорі, декѣт ачелла, кар-деспредѣнд пе аі сѣі аллеаргѣ ла стрейп-Стрепѣл пічі одатѣ нѣ те ва дпвѣрѣдіш-кѣ кѣлдѣра кѣ каре те прпметескѣ чеі де з-сѣпѣе ші де о лімѣѣ кѣ тіне. Історі-есте марторѣ, кѣ патѣра ші-а ресѣзнат д-тоді ачеіа, каріі тѣпіошп пе аі лор, а-аллергат сѣпт арппі стрейне.

Іар лімба ротаѣпѣ, каре пе есте ма-пѣмаі сіпгѣрѣл ретас дела стрѣвѣпші по-стрі, — ачеастѣ лімѣѣ фѣрѣшоасѣ, дѣлѣ-ші де маре прецѣ, се ва кѣлтіѣа ші в-дпфлорі ка о пѣлпнтѣ де віцѣ стрѣлѣчпѣ — ка о пѣлпнтѣ де о віцѣ маре! Ачеа-

стъ лѣтвѣ, а фост зпа мѣе шапте сѣте патрзечи де ані тѣтеле, песте каре а тѣте семініі стрейне п'аѣ пѣтѣт стрѣвате ка съ не авсоарѣ. Пе ачест тѣпте сѣптем даторі съ арѣнкѣм тоді ромѣніі кѣте о піатрѣ, ка съл фачет ші маі дпалт...

Краіова, дп 30. Декетврие 1845.

Он ромѣн.

Трѣсврі зшоре діо історіа Полоніеі.

(Ѣрмаре.)

Ѣпїреа Полоніеі кѣ вечїна Лїтваніе фѣ маі фїреаскѣ, пентрѣ ачееа ші дпделзот дѣрѣторе. Ла 1386 фїа лѣ Лѣдовїк Edviga алеасѣ фїнд де рецінѣ ші сілітѣ ашї траѣе тѣпа дела логоднікѣл съѣ дѣчеле Вїхелм де Австріа, се тѣрїтѣ дѣпѣ Іагелло тареле прїнчіпе ал Лїтваніеі, каре пе атѣпчі ера пѣгѣп (кѣчї крещїністѣл дп ачел веак дпкѣ пѣ стрѣвѣтѣсе дп ачеле дїпѣтѣрї), дар вотезѣндѣсе лѣѣ пѣте де Владїслав II. Іагелло. Дптр'ачееа лїтѣва ші датїпеле дїнеа депѣртаді пе лїтванї шї пе полонї зпї де алдії; крещїністѣл каре пѣмаї акѣм се дптродѣсе ла лїтванї, дпкѣ пѣ апѣкасерѣ ал префаче попї дп о легѣміпте полїтїкѣ, дпкѣт фрадії вїтреці амѣндої зїтѣнд де тоте алте осевїрї съшї кѣпоскѣ рѣдїреа шї фрѣдіа пѣмаї дїп фѣкѣтѣл крѣчїї шї дїп алте церїмонїї вїсерїчещї, вѣпѣ орѣ кѣм е шї асѣзї пе ла тѣлді рѣсѣрїтєні. Кѣ тоте ачестеа полонї дпсодїді кѣ лїтванїї ажѣпсерѣ маї тарї дп контра петдїлор. Сѣптрєції Владїслав III., Касїмїр IV., Іоан I., Альбрехт, Александрѣ, іар маї вѣртос сѣпт Сїцістѣнд I. шї Пѣла пѣлѣ спре ашї 1500—1572 се

пѣреа кѣ Полонїа ва пѣтеа зпїлі пе петдї дп атѣта, кѣт съшї рекѣдїѣе дїпѣтѣрїле перѣѣте шї марціпїле фїрещї. Пе ла 1558 се дптрѣвѣ шї Лїфландїа кѣ Лїтванїа, прїпѣтмаре шї кѣ Полонїа, іар Кѣрландїа ла 1561 девєні васалѣ ла полонї. Дела 1569 Лїтванїа кѣ Полонїа дпчепѣрѣ а дїнеа діета дппрезѣлѣ тот ла зп лок; аша Полонїа се фѣкѣ чєл маї таре стат дп Европа рѣсѣрїтеанѣ, дѣпѣ че маї вѣртос стеаоа Ѣпгарїеі кѣзѣсе ла Мохач шї тѣркѣл dominia дп Бѣда. — Дпсѣ тот пе ачеле тїмпѣрї воїерїї, пе воїнд а рекѣпѣѣе дрептѣл де домніе а фамїліеі Іагеллонїлор, чї пѣлѣкѣндѣле а се фолосї де дрептѣл алецерїї, фѣкѣрѣ тропѣл Полонїеі де вѣпзаре, фамїліїле воїерещї се петѣдеторїа кѣ тропѣл, дп време че пе лѣкѣвїторїї орашелор дї деспоїерѣ кѣ тотѣл де ачел таре дрепт ал алецерїї. Песте ачєаста воїерїї дпкѣ дела 1404 дшї лѣасерѣ шї дрептѣл де а дїнеа діете дїстрїктѣале (кѣтѣ сѣпт шї ла пої пѣлѣ асѣзїї конгрегаціїле таркале), дптрѣ каре се прегѣтїа пентрѣ діета депералѣ; зп дрепт пєвѣтѣтѣторїѣ дп сїне, кѣпоскѣт шї дп репѣвлїчеле антїче шї дп зпеле статѣрї маї пѣѣ, каре дпсѣ ла полонї лѣѣ зп дпдрептарїѣ (directio) фѣрте перїкѣлос, кѣм се ва ведеа маї дп жос. Ла 1430 дп діета дела Вїлпа воїерїї дшї стѣрсерѣ дрептѣл, ка пічї зпѣл дїп еї съ пѣ пѣтѣ фї лѣат ла прїнсѣре, дєкѣт пѣмаї дѣпѣ ешїреа септїндеї де осѣндѣ, саѣ де л'аї апѣка дп фапта крїмїналѣ. Дп діета дела 1454 воїерїї маї трасерѣ ла сїне дрептѣл де а дпчепе рѣсѣвѣіе шї а дпкеїе паче, фѣрѣ а дптреѣа пе реѣеле; іар дела 1468 дптродѣсерѣ леѣеа де а трїміте кѣте дої депѣтаді дїп фїекаре дїпѣт, дпсѣ кѣ іп-

стръкци date de trimidatorî, дела каре депътації нъ се пвтеа авате, ниці а глъсви дъпъ конвѣцереа лор. Съв Александръ dieta къщигі пълъ ши дрептъл де а вате вані, де а пввліка леціле нѳъ ши инспекція маі палтъ песте тѳте трѣвпалеле. Аша пвтерееа рецелѣ ера фѳрте рестрѳнсъ. Боіерімеа маі шеарсъ діатре сіне тѳте осевіріле де рангарі, адікъ дѳтре воіері домніа дѳ фагъ къ леціле о депліпъ екалітате. *) Рецеле пвтеа дензмі пвмаі воіері пѳтъптепѳ ла постѳріле де мітрополіці, епіскопѳ, воівозі, кастеманѳ ши міністріѳ, каріѳ дѳпревѳз форма сенатѳ ла діетѳ. — Дѳ веакѳ ал 16леа, дела 1520—60, кънд Еуропа дѳтреагъ ера кѳтріератѳ де чертеле релецеѳсе дѳсоціте де рѳсвоіе крѳпте дѳтре р. католичѳ ши дісіденці, адікъ лѳтеранѳ, калвіні, соціанѳ ш. а., Полоніа дѳкъ сѳферѳ фѳрте тѳят, пълъ кънд атѳт дісіденціѳ, кът ши гр. пезніціѳ дѳ діета дела Віана 1563 къщигарѳ дрептѳріле де каре се вѳкѳра ши католичѳ. Дѳтрѳчееа четатеа Столенск, тѳрія апѳрътѳре а Полоніеѳ ла рѳъл Дніпер къзъ дѳ тѳпа рѳшілор. Іар пе кънд пачеа релецеопарѳ компѳсъ дѳ сіпѳл дѳреѳ ера съ адѳкъ вінекѳвѳптаре, зрсіта чеа реа а Полоніеѳ воі, ка фаміліа домніѳгаре а Іагеллонілор съ апѳіе къ тотѳл дѳ а. 1572.

Пълъ маі віецѳвіа тѳдѳларѳ дѳп фаміліа рецеаскъ, іптріга воіерілор алегѳторѳ се рестрѳндеа пвмаі ла пѳтѳрѳл ачелораш; іар де аці дѳколо Полоніа се фѳкъ стат къ тотѳл електѳв ши рѳмѳсе аша песте о сѳтъ де апѳ, адікъ пълъ ла 1791, кънд

*) Маі тоате ачесте трѳсѳрѳ ле vedem ши дѳ векеа констѳтѳціе а патріеѳ нѳстре. Б.

полоніѳ — deodatъ къ Францозіѳ — се дѳ черкарѳ аші ставілі о констѳтѳціе фѳрѳітѳре. Ла 1573 полоніѳ алаасерѳ де реце пе прѳнціпеле Францозеск Епрік де Анж (Anjou), каре жѳрѳ пе аша пѳмітеле Раста conventa, към аї зіче: о леце де авр дѳ партеа педертѳрѳтеѳ лібертѳці а воіерілор. Дар Епрік пе дѳпѳкъндѳсе къ датпеле полонілор песте пѳціп фѳці ла патріа са, внде сѳпт пѳме де Епрік III. се фѳкъ реце. Дѳп ачел тімп дѳкѳче зра дѳтре партиде ажѳсе дѳ сѳперлатѳв ши — ка ла маі тѳлате алте дѳрѳ, токма ши пе ла поі — зпеле фаміліѳ дѳфѳлкѳрате де рѳсѳвѳпаре кіетарѳ арте стрѳіне дѳ патріе. Полоніа ла 1575 алаасерѳ де реце пе прѳнціпеле Трансілваніеѳ Стефан Баторѳ. Дѳпъ мѳрѳтеа ачестѳвіа ла 1580 партида фаміліеѳ Замоіскѳ мѳжлѳчѳнд аледереа лѳі Сіцістѳнд прѳнціпелѳі дела Сведіа продѳсе зп рѳсвоіѳ грѳѳ дѳтре Полоніа ши Сведіа, каре діпѳ пълъ ла 1660, кънд Полоніа фѳ сіліѳтѳ дѳп пачеа дела Оліва а да Ліфландіа ла Сведіа, іар пе Прѳсіа о лѳѳ прѳнціпеле петдеск пѳміт де Brandенѳург. Пе атѳчѳ воіерімеа маі трасе ла сіне ши зп ал дрепт маре, де а се конфедера дѳтре сіне ши де а рідіка арте токма ши асѳпра рецелѳі, фѳрѳ а дѳтреѳа пе орѳшанѳ ши не дѳранѳ. Дѳпъ славѳл Сіцістѳнд III. зрѳмітпѳгѳл Владіслав IV., іар дѳпъ ачел Іоан II.; апѳі Касімір V. дела 1648—72. Съв ачест Касімір репѳвліка полоанѳ се кѳтропѳ дѳ сіне атѳт де тѳлат, дѳкът шѳдѳларіѳ нъ се маі дінеа ніці къ о легѳміѳте стрѳнсъ воіѳ кътрѳ алціѳ. Шентрѳче? Шентрѳкъ воіеріѳ ла діете дѳ лок съ лѳкѳреѳши съ леціѳеаскъ дѳпъ о маіорітате, е дѳтрѳдѳсерѳ аша пѳмітѳл liberum veto,

чел маї влѣстѣмат привілеціѣ дін кѣте с'аѣ поменїт. Ачел veto (опреск) днсемна, кѣ дакѣ дін тот нѣмѣрѣл депѣтаділор с'ар адеце вн сїнгѣр депѣтат, каре сѣ нѣ сїмѣцѣ тот зна кѣ чеїмалді, ел пѣтеа нїмїчі ледеа, тѣкар де ар фї фост чеа маї сѣлѣтѣ. Акѣм стрѣніні вечїні авеа сѣ кѣмпере с'аѣ сѣ амѣціаскѣ нѣмаї пе знѣл с'аѣ дої дін депѣтадії діетеї полѣне, пентрѣ-ка ачеціа сѣ стрїце дн адѣпаре: veto! шї кѣ ачеааста сѣ рѣстѣрне челе маї фрѣмѣсе планѣрї шї дотрепрїндерї але статѣлѣ, сѣ опѣчіаскѣ рѣсвоїе, с'аѣ сѣ ле порнїаскѣ, сѣ днкеїе, с'аѣ сѣ спаргѣ пачеа дѣпѣ плак шї капрїд. Апої фїндкѣ воїерїї авеа шї дрептѣл де конфедерацие шї де їнсѣрекціе, де ачі пѣ-пѣ ла вѣнзареа (proditio, trahison) де стат ера нѣмаї вн паш. Дндатѣ че вн діїнѣт, с'аѣ шї нѣмаї дѣѣ треї фамїлії воїереції се сокотїа вѣтѣмате де кѣтрѣ гѣверн, пѣтеа кїеа арне стрїне, с'аѣ се пѣтеа рѣне де кѣтрѣ стат шї а се свѣпне ла алѣл, пентрѣкѣ днсаш ледеа ле да ачел дрепт с'аѣ маї вїне кѣтезаре. Де ачі врѣлѣ, кѣ знїї партизанї пе ла 1654 ажтарѣ десѣнареа казачїлор шї свѣппереа лор ла протекторатѣ тѣскалїлор, апої шї четатеа Смоленскѣл а дѣа ѳрѣ шї Кїевѣл шї Украина де песте Днїпрѣ дн пачеа де Андѣрсѣв 1667 трекарѣ дн свѣранїтатеа Рѣсіеї. Атѣнчі, прекѣм Полївії пресѣвсесе кѣ 100 шї маї пайте кѣдереа репѣвлїчеї romane, ша редеа Іоан Касїмїр дн кѣвѣлѣт сѣлѣ остїт ла 4. Ілїе 1661 дн діетѣ презїсе кѣрат: пентрѣ че, прїн чїне шї кѣм Полонїа ва devenї одатѣ тѣїатѣ дн вѣрді. — — Дѣпѣ мѣртеа лѣ Іоан Касїмїр воїерїтеа маї сѣракѣ дар тѣлт маї вѣмѣрѣсѣ рѣешї а пѣне дн трон пе Мї-

хаїл Вісповїдкї, каре днсѣ нїчі декѣм нѣ мерїтѣ корѣнѣ шї трон. — Ъртамѣл ачестѣїа фѣ кѣпоскѣтѣл ероѣ Іоан Со-віескї дела 1674—96, каре скѣпѣ Віена шї пе пемді де пѣтереа тѣрчїлор. Понїатовскї рекѣпоскѣ шї ел тѣрїа днвоїелїлор прїн каре Полонїа лѣсасе Рѣсіеї атѣтеа ді-пѣтѣрї шї четѣді, днкеїнд кѣ Рѣсіа „о паче де вечї“ ла 1686; дар шї Рѣсіа се дндатѣ лѣ Понїатовскї, прекѣм шїм кѣ то-дії, ка сѣл ажѣте а кѣпрїнде Молдавіа шї Цара ромѣнеаскѣ кѣ артеле, о днвоїалѣ, де каре ачесте дѣрї нѣ шїа нїмїк. Днсѣ де ачестеа нѣ авем а пе тїра дотрѣ нїмїк, пентрѣкѣ дн ачел веак, дар маї вѣрѣтос дела Лѣдовїк XIV. редеа Франдеї дїпло-мациї днвѣдасерѣ а нѣ респекта днтрѣ нїмїк дрептѣрїле статѣрїлор шї а ле па-діїлор, чї паціїле шї попѣрѣле ера прївїте нѣмаї ка неще тѣрме де вїте, дѣрїле ка неще кѣмпїї дешерте, пе каре ар авеа а ле днпѣрді днтре сїне кѣтеа фамїлії до-мнїѣре, рѣпїнд знеле маї тѣлт, алтеле маї пѣдїн, дѣпѣ кѣм се сїмѣдіа де тарї, їар апѣте статѣрїле маї нїчі нѣмаї аша ера сїгѣре, дакѣ чеї тарї нѣ се пѣтеа днвої асѣпра прѣзеї. — Дѣпѣ мѣртеа лѣ Понїатовскї тронѣл Полонїеї рѣмасе де лічїта-ціе пентрѣ чеї карїї да маї тѣлт; маї вѣр-ѣтос попа Polїgnас днсѣрчїнат де Лѣдовїк XIV. прѣдѣ сѣме фѣрте марї де ванї спре а корѣмпе пе алегѣторї шї аї дндѣплека сѣ кїеа де реде пе прїнчїпеле Контї; дар фѣрѣ нїчі вн фолос, пентрѣкѣ прїнчї-пеле де Саксонїа Авгѣст II. ажѣторат маї вѣрѣтос де Петрѣ I. дарѣл Рѣсіеї ажѣнсе пе тронѣл репѣвлїчеї полѣне, кареа днсѣ акѣм devenїсе ла таре пентрїнѣцѣ. Кѣ тѣте ачестеа пе кѣнд Швеціа свѣт днфрїкошатѣл

Карол XII. пърта арме ловиогъто̀ре спре то̀те пърциле, dieta Полоніеі ла 1704 detroniъ пе Авгвст ши алеасе реце пе Станіслав Лесчінскі воіводѣл дін Посен, каре днсь дѣпъ доі апі фѣ сіліт а рестітѣі корона кѣ рѣшіне. Дѣпъ мъртеа лѣі Авгвст II. ла 1733 (1. Февр.), каре фѣсесе реце мінтос, дар десфърнат ши прѣдѣторіѣ, Европа дотреагъ се пѣсе дн мѣшкаре прін чеврта ескатъ асѣпра тропѣлѣі репѣвмичеі полѣне. Де ши ачел стат дѣкъ пе атѣлчї апѣнеа вѣзѣнд кѣ окїі, де ши червїчїа воіерїтїі ши анархїа еї вмілісеръ фѣрте таре дрептѣрїле корѣнеі, тотѣш атѣт прїнчїпеле Авгвст фїѣл рѣпосатѣлѣі реце, кѣт ши непорочїтѣл пе-реце Станїслаѣ Лесчїнскї кѣтнат ал рецелѣі Францеі се лѣпта дїн то̀те пѣтерїле спре а ажвнѣе ла пѣтїтѣл троп, амѣндої днші кѣзта аліацїі ши патронї; дела Спанїа пѣпъ дн фѣндѣл Рѣсїеі се череа съѣцеле ши авереа попѣрѣлор спре а дѣтетеїе тропѣл Полонїеі, кѣтронїт де тѣрѣтеле патїтїі але воіерїлор, карїі днчепѣсеръ а крѣде, кѣ ачїа ле сѣлт чеї маї вѣнї протекторї, карїі дн днѣпѣ кѣ авр маї тѣлт. Аша дн dieta адѣнатъ ла 12. Септ. аврѣл францозеск ши дестерїтатеа (гївѣчїа) дїпломатїлор скоасе маїорїтате пентрѣ Ст. Лесчїнскї. Днсь партида чевалатъ трекунд дїн Варшавїа песте рѣѣ ла Прага алеасе дѣпъ кѣтева зїле де реце пе прїнчїпеле Фрїдерїк Авгвст III. Ачествъ адецере а дѣа фѣ маї вѣрѣтос ресѣлатѣлї інфлїнѣеї рѣсїдїї, каре спре а дѣсрїка пе алегъторї се апропїесе кѣ трѣне пѣтѣроасе ла марчїпеле полѣне, кѣш ши

а Австрїеі, кареа тот кѣ ачел скоп грѣтѣдїсе трѣне дн вечїна Сїлесїе. Амѣндо ачеле пѣтерї трѣвѣеа съ се театъ де реце кѣт ар фї фост Лесчїнскї, рѣдї ши прїетїн касеї domniгоаре дїн Францїеї векеї ши неїтпѣкѣтеї дѣшмане а Австрїї ши а Рѣсїеі. Рѣсїа се темѣа, кѣ пе лѣпѣ Лесчїнскї і се ва тѣїа то̀гъ інфлїнѣа дн Полонїа, їар Австрїа пърта фрїкѣ, кѣтн фамїліа Бѣрѣонїлор, кареа domnia дн Франца, вѣрсесе съѣце тѣлт пентрѣ трѣпѣл Спанїеі ши ал Португалїеі, кѣтн пентрѣ ал Сїчїліеі токма дн контра Австрїеі, се ва маї дѣтѣрї ши кѣтѣрѣ Полонїї Аша дар статѣл Полонїеі ажѣсесе съ ай дѣдѣ капете! Рецеле Станїслаѣ венїсе Варшавїа. О оасте тѣскѣлеаскѣ дн гѣрї де аколо, вртѣрїндѣл пѣпъ ла Дандї ши дѣпъ атакѣрї греле кѣпрїнѣнд ши ач четате ла 28. Јан. 1734 рецеле скѣпъ маї ка прїн вѣреїле аѣлѣі, пентрѣ-кѣ Рѣсїеї пѣсесе вн пред фѣарте таре пе капѣл чѣлѣїаш. Акѣт Авгвст III. фѣ рекѣлї скѣт де реце дн то̀гъ Полонїа. Днсь Станїслаѣ дорїнд а крѣдѣа вѣрсареа сѣ съѣце пофті пе пагїа са а се сѣвнѣе дѣшманѣлї съѣ реце. Франца депѣртатъ прѣтѣлт де Полонїа пѣї пѣтѣ днїнде дорїт ажѣторїѣ.

(Ва врта.)

Дн МАГАЗИНѢЛ ІСТОРИК сосї том. III. днтрет. Дѣнїі авонацї съ кї воїаскѣ ал рїдїка пѣтѣрѣнд прѣдѣл 2 арцїат.